

Leta 2007 je bil na območju stične cone ujet osebek strupenjače, ki je bil na podlagi zunanjih določevalnih znakov spoznan za domnevnega križanca med modrasom in laškim gadom. Med raziskavo znakov križanja nismo zaznali ne preko mitohondrijske ne jedrne DNK ujetih osebkov. Najdeni osebek nakazuje, da je križanje prisotno, a je glede na zbrane rezultate verjetno zelo redko. Predvidevamo, da je stopnja križanja nizka zaradi velike pestrosti razpoložljivih mikrostruktur, razlik v ekoloških zahtevah posameznih vrst in zaradi razmeroma ugodnega življenjskega prostora za vse vrste.

Življenjski prostor strupenjač na Stolu se bo glede na trenutne trende v prihodnosti bistveno spremenil. Južno pobočje se zaradi opustitve nekdanj prisotne sečnje, košnje in paše zarašča z grmovjem in drevjem. Med raziskavo smo opazili, da so zaradi zaraščanja ponekod že izginila

Stična cona navadnega gada, laškega gada in modrasa.

odprta kamnita in travnata mesta, nujno potrebna za sončenje in prehranjevanje strupenjač. Na nekaterih tovrstnih lokacijah, kjer so bili v preteklih letih opaženi osebki, pojavljanja nismo potrdili. Brez ustreznih ukrepov bo primeren življenjski prostor za te plazilce sčasoma izginil. Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah sicer določa, da je treba poskrbeti za varovanje habitata laške-

ga gada, vendar se v praksi varovanje ne izvaja. Treba je še omeniti, da zaraščanje ogroža tudi obstoj nekaterih kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov v območju Natura 2000 Breginjski Stol (npr. ptiča kosca), zato je pravočasno ukrepanje še toliko pomembnejše.

Več o raziskavi preberite v članku *Mebert K., Jagar T., Grželj R., Cafuta V., Luiselli L., Ostanek E., Golay P., Dubey S., Golay J., Ursenbacher S. (2015): The dynamics of coexistence: habitat sharing versus segregation patterns among three sympatric montane vipers. Biological Journal of the Linnean Society 116 (2): 364–376.* ✨

Netopirski SOS ali netopirofon – sedem let uspešnega delovanja

Besedilo: Monika Podgorelec

SOS netopir! »Našel sem netopirja, kaj naj storim?« Ta ali podoben stavek v zadnjih letih blizu 150-krat ali še večkrat na leto doleti člane Slovenskega društva za proučevanje in varstvo netopirjev (SDPVN). Netopirski svetovalno-obveščevalni servis (SOS) je prostovoljna in brezplačna dejavnost članov društva, ki v današnji obliki neprekinjeno deluje sedmo leto. Člani društva odgovarjamo na vprašanja in svetujemo v zvezi z netopirji ali posredujemo na terenu.

A zadeva ni zrasla z danes na jutri. Resneje se je začelo v letu 2004, ko je bil v društvenem glasilu *Glej, netopir* objavljen članek dr. Maje Zagmajster z nasveti in telefonsko številko za »klic v sili« v primeru najdbe netopirja. Z natančnim in sistematičnim beleženjem klicev in e-sporočil smo začeli v letu 2009, ko je v okviru društvenega projekta na območju Mestne občine Ljubljana (MOL) deloval t. i. mestni telefon za netopirje. Letos pa je v sklopu projekta »Netopirji – skrivnostni Ljubljancani« (ponovno s finančno pomočjo MOL) svetovalni telefon za (ljubljske) netopirje končno tudi v javnosti dobil

NETOPIROFON

Novi logotip svetovalnega telefona za netopirje.

posebno, med netopirci že dolgo uporabljano ime – netopirofon – in svoj logotip. Vendar je tudi v vmesnih letih (2010–2014) brez kakršne koli finančne podpore z objavljenimi zasebnimi telefonskimi številkami članov in v njihovem prostem času deloval z enako vnemo na območju cele Slovenije. Svoj prosti čas, v primeru terenskega posredovanja pa tudi prihranke, je prostovoljno darovalo 10–15 članov društva. Naj (za)živi netopirofon! Mimogrede še to: v Sloveniji za pomoč

prostoživečim živalim delujejo še drugi »živalski« telefoni, npr. kačofon, žabofon, ornitofon. Samostojni rastlinski telefon še ni vzpostavljen, a od avgusta 2015 dalje lahko o najdbah orjaškega dežena (*Heracleum mantegazzianum*) poročate osrednji enoti Zavoda RS za varstvo narave.

KAJ STORITI ALI KAKO DELUJE?

Čeprav ste izšolan ali ljubiteljski naravoslovec, mogoče niste čisto prepričani, kaj storiti ob najdbi netopirja. Enostavno. Na spletni strani društva (<http://www.sdpvn-drustvo.si>; zavihek Nasveti) poiščete telefonsko številko netopirofona oziroma enega od članov društva; tu najdete tudi navodila, kako začasno shraniti netopirja v škatlo. Pokličete in opišete primer, navedete datum in točno mesto najdbe živali. »Netopirec« na drugi strani slušalke se odloči, ali je dovolj nasvet, da se netopirja začasno zadrži, po možnosti fotografira in zvečer izpusti, ali pa je treba posredovati in npr. mladiča ali poškodovanega oz. onemoglega netopirja predati v začasno oskrbo strokovnjaku z izkušnjami iz oskrbovanja netopirjev. S prevzemom netopirja se za nas resno delo šele začne. Za

rokovanje, oskrbo in za raziskovalno delo z netopirji, ki so zavarovane živali, je treba imeti ustrezno dovoljenje pristojnega ministrstva.

RAZNOVRSTNOST NETOPIRSKIH ZGODB

Na srečo prevladujejo zgodbe (klice), ko ljudje želijo netopirjem pomagati (najdeni netopirji, postavitve netopirnic, nasvet pred obnovo stavbe z netopirji), žal pa je bilo v šestih letih skoraj sto klicev (pribl. 12 %) takih, ko se hočejo ljudje znebiti svojih sosedov – tokrat netopirjev. Največkrat so jih motili, ker so prebivali za lesenim opažem fasad. Ti ljudje si nemalokrat napačno predstavljajo, da smo reševalna/deratizacijska služba za netopirje, ki deluje po načelu »pride in odnese«. Med bolj zanimiva posredovanja sodijo zgodbe o invazijah netopirjev, npr. ko je študenta po zabavi ponoči v sobi z odprtim oknom namesto punce pričakala stotina malih netopirjev, zgodba o punkovskem žuru čez sto malih netopirjev pri znanem igralcu v centru Ljubljane (priporočam branje glasila *Glej netopir 8(1)*), zbiranje približno 60 navadnih mračnikov na balkonu. Med neobičajne sodi zgodba o trojčkih neke belorobe netopirke (netopirji običajno skotijo samo enega mladiča na leto). Zabavna so obvestila o najdbah netopirjev na nenavadnih mestih: v obleki, v zaprti omari, v zaprtem senčniku, v škaflu vode v kleti, v morju na boji, na hodniku mariborske kadetnice (priporočam tudi branje *Glej netopir 10(1)*) ... Z leti se je pokazalo, da so skladovalnice drv na prostem običajno in zelo pogosto mesto za prezimovanje selivskega nathusijevega netopirja. Lepljive plošče (pasti) za žuželke in glodalce so glede na obvestila lahko past tudi za netopirje. Opazovana sta bila tudi primera, ko je sraka skljuvala netopirja, in še bi lahko naštevali.

NAMEN IN POMEN

Z odzivanjem na obvestila ljudi v zvezi z netopirji »ubijemo tri muhe na en mah«: pomagamo netopirjem, pomagamo ljudem v stiski ob srečanju z netopirjem ter zbiramo podatke o razširjenosti in ekologiji netopirskih vrst. Glavni namen netopirofona je vsekakor prispevati k izboljšanju odnosa ljudi do netopirjev. Zato je osebni stik z najditelji netopirjev odlična, čeprav včasih težavna, priložnost.

Zbiranje podatkov je pomembna dopolnitev k monitoringu netopirjev v Sloveniji, ki žal ni financirana s strani države. Za nekatere redkejšje ali težje zaznavne netopirske vrste, kot sta nathusijev in dvo-barvni netopir, je beleženje naključnih najdb namreč predlagana metoda monitoringa. Kot primer naj izpostavim, da

Hranjenje dvoobarvnega netopirja (*Vespertilio murinus*) v začasni oskrbi. (foto: Katerina Jazbec)

Onemogli netopirji igrajo pomembno vlogo pri premagovanju predsodkov in izobraževanju, še posebej, če lahko najditelji netopirja nahranijo kar sami. (foto: Monika Podgorelec)

so naključne najdbe med letoma 2009 in 2014 primarni vir podatkov o pojavljanju nathusijevega netopirja pri nas. Z netopirofonom sežemo tudi na področje, ki se ga pri običajnih raziskavah netopirjev (npr. državni monitoring, inventarizacije) ponavadi ne more pokriti, to so netopirska

zatočišča v zasebnih stavbah ljudi. Vsako novo obvestilo z določeno vrsto netopirja pa pomeni tudi nov podatek v morebitnem novem atlasu netopirjev Slovenije.

NETOPIROFON V ŠTEVILKAH

V šestih letih (2009–2014) rednega beleženja obvestil se je v tabeli nabralo 780 vrstic zapisov. Tako letno prejmemo med 100 in 175 klicev in e-sporočil, kar je med 8 in 14 (povprečno 11) obvestil mesečno. Največ obvestil je zgoščenih v juniju in juliju (čas kotitve in vzreje mladičev) ter v avgustu in septembru (čas jesenske selitve). V teh obdobjih smo v enem dnevu prejeli tudi do 4 klice. Celokupno je število obvestil od leta 2009 naraslo za približno polovico. Med 37- in 70-krat letno (36 % in 49 %) smo se odpravili posredovat na mesto najdbe netopirja. V dobri polovici primerov je to v Ljubljani in njeni okolici, od koder dobimo največ klicev in kjer je doma tudi največ aktivnih članov društva.

Pri vsakem obvestilu poizkušamo določiti vrsto netopirja, saj na ta način sproti zbiramo še podatke o razširjenosti vrst. Informacijo o vrsti netopirja smo uspeli zbrati v 375 primerih (47 % vseh obvestil) in pri tem zabeležiti 20 od 29 v Sloveniji živečih vrst. Najpogosteje smo našli

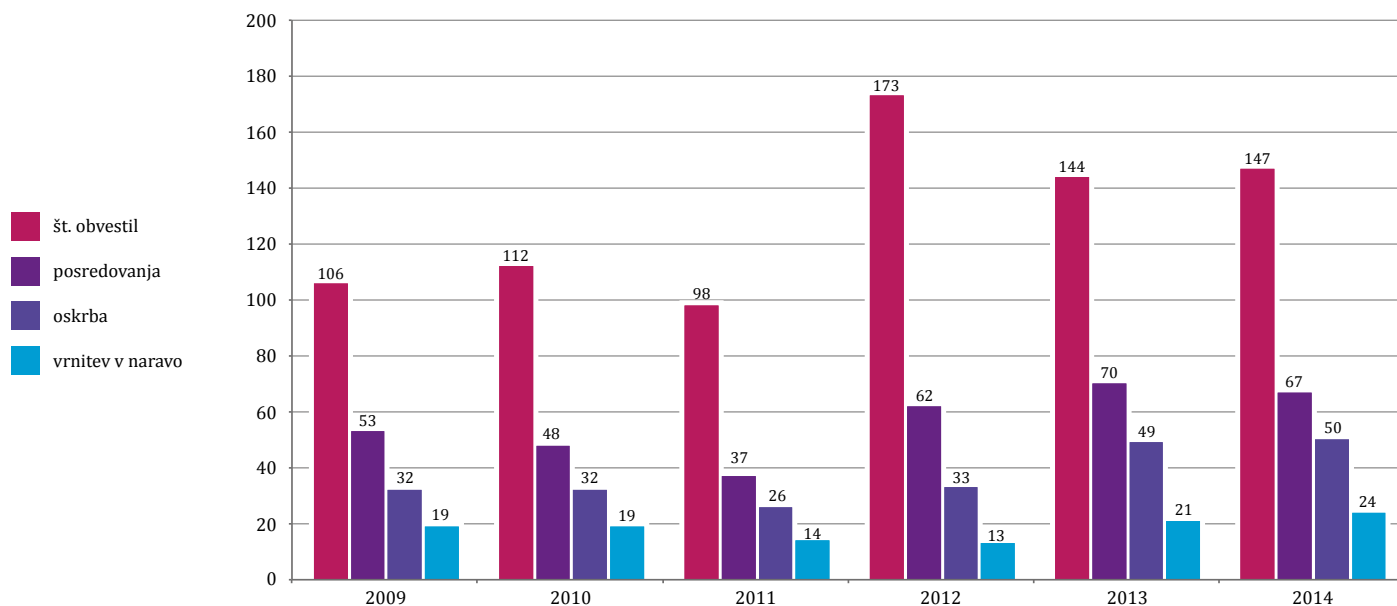
tri vrste iz rodu malih netopirjev, vezane na človeška bivališča – nathusijevega (70-krat), belorobega (44-krat) in drobnega netopirja (38-krat). Po številu najdb sledijo ostale vrste, ki živijo v najrazličnejših špranjah v naseljih, predvsem mestih: savijev netopir (32), navadni mračnik (28) in dvobarvni netopir (23). Druge vrste so ljudje našli izjemoma: navadnega (3), severnega (2) in obvodnega/dolgokrilega netopirja (2), resastega netopirja, usnjebradega (2) in rjavega uhatega netopirja (1) ter dolgokrilega (1) in velikouhega netopirja (1).

Najdene netopirje moramo včasih tudi vzeti domov in jih oskrbeti oziroma za njih skrbeti do okrevanja. Letno smo imeli v oskrbi 26–50 netopirjev, približno polovica (13–24 na leto) jih je bila uspešno vrnjena v naravo, ostali pa so poginili.

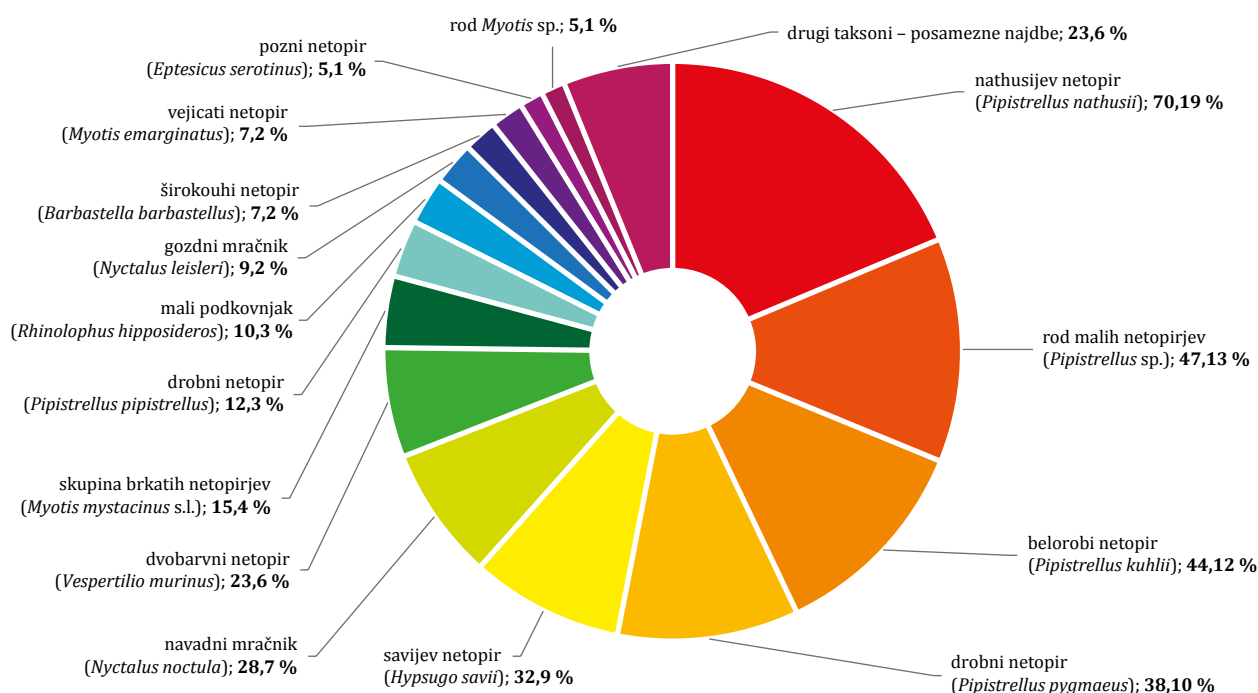
POVABILO K SODELOVANJU

Širjenje informacij s pomočjo svetovnega spleta je sila enostavno in hitro. To se odraža tudi v naraščajočem številu obvestil, kar je seveda razveseljivo. Ob tem pa se je pojavil problem, ki pesti vsa mala in nesistemska financirana društva. Svetovalni telefon je začel preraščati časovne

in finančne zmožnosti članov društva, zato bi bilo treba v prihodnje najti vir za enako kvalitetno in kvantitetno delovanje netopirofona. Občasno se pokaže tudi pomanjkanje števila prostovoljcev, zato lepo vabljeni, da se nam pridružite. Lahko nam pomagate že tako, da nam na Facebook ali na netopirji@sdpvn-drustvo.si pošljete fotografijo najdenega ali opazovanega netopirja ali celo gruče netopirjev ali pa nam prinesete najden netopirski kadaver. Tako boste prispevali k boljšemu poznavanju naših skrivnostnih letečih sesalcev. ✨

Število prejetih S.O.S. obvestil (klincev in e-sporočil) v zvezi z netopirji, število na terenu opravljenih posredovanj, število netopirjev v oskrbi članov SDPVN in število netopirjev iz oskrbe, ki so bili vrnjeni v naravo, v letih 2009–2014.

Vrste oziroma skupine vrst netopirjev in njihovo število ter odstotek vseh določenih živali, zabeleženo v okviru netopirofona v letih 2009–2014 (N = 375).